

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ПОБУДОВИ НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ ЕЛЕКТИВНИХ КУРСІВ З ІНОЗЕМНИХ МОВ ДЛЯ СТАРШОЇ ШКОЛИ

Відповідно до Закону України «Про загальну середню освіту» і положень Концепції загальної середньої освіти (11-річна школа) старша школа (10-11-ті класи) функціонує як профільна. Профілізація є одним із важливих напрямів модернізації сучасної вітчизняної загальної освіти в цілому та її старшого ступеня зокрема. Старша школа – це етап усвідомленого переосмислення учнями свого місця та життєвого самовизначення в сучасному світі, де профільне оволодіння іноземною мовою, ураховуючи індивідуальні особливості, інтереси, здібності, мотиви і наміри школярів, поглиблює і професійно спрямовує зміст навчання, цілеспрямовано готує старшокласників до подальшої навчальної і/або професійної діяльності, пов'язаної з використанням іноземної мови як об'єкта майбутньої спеціальності або як засобу професійного спілкування. У зв'язку з цим профільне навчання – це не просто поглиблене вивчення предмета, а, насамперед, спеціальна система заходів, яка спрямовує учнів старших класів на усвідомлене практичне застосування свого іншомовного досвіду, орієнтує на майбутню професію засобами іноземної мови [5; 6].

Навчальна програма елективних курсів з іноземних мов є важливим компонентом системи забезпечення загальноосвітнього процесу. Вона розкриває цілі і змістове наповнення елективних курсів, логіку їх побудови, принципи вибору технологій навчання, форми контролю досягнутих результатів, рекомендації щодо організації навчального процесу тощо. Орієнтиром для створення Навчальної програми елективних курсів слугують чинні типові навчальні програми з іноземних мов для учнів 10–11-х класів загальноосвітніх навчальних закладів.

Концептуальні засади створеної Навчальної програми узгоджуються з відповідною галуззю Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти та відповідають основним положенням «Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання» [4].

Навчання іноземної мови у старшій профільній школі не є автономним процесом, а враховує іншомовний комунікативний досвід, набутий учнями на попередніх ступенях освіти. Він удосконалюється відповідно до рівня, визначеного навчальною програмою для 10–11-х класів, і відрізняється від змісту загальноосвітніх курсів першої та другої іноземної мови мовними, мовленнєвими та інформаційними особливостями профільного навчання [10]. Згідно з такою диференціацією виникає потреба в забезпеченні старшокласників, які обрали іноземну мову для поглибленого оволодіння окремими аспектами своєї майбутньої професії, відповідними навчальними засобами, в яких використовуються дидактично, психологічно і методично доцільно дібрані методи, форми і види навчання, що узгоджуються як із сучасними технологіями оволодіння іншомовним спілкуванням (компетентнісним, комунікативно-діяльнісним, особистісно орієнтованим, культурологічним підходами), так і з профілізацією його змісту залежно від обраного профілю навчання. Такими засобами є *елективні курси (курси за вибором)*, яким відводиться провідна роль в урізноманітненні інформації, презентованої іноземною мовою, і зміст яких відбиває певну модель профільно орієнтованої діяльності старшокласників.

Елективні курси з іноземних мов – обов'язкові навчальні предмети, що є засобами забезпечення варіативного компонента змісту навчання, розширюють і поглиблюють його додатковою профільно зорієнтованою інформацією, обираються самими учнями відповідно до їхніх інтересів, уподобань і потреб, реалізуються за рахунок шкільного компонента навчального плану. Це демонструє взаємозв'язок їх змістового наповнення зі

змістом загальної шкільної іншомовної освіти. Разом із профільним предметом вони мають забезпечити наступність змісту загальної і професійної освіти та розвиток індивідуальної освітньої траєкторії старшокласників [6].

Мета елективних курсів з іноземних мов полягає у збагаченні іншомовного комунікативного досвіду старшокласників шляхом ознайомлення з новими галузями науки в межах обраного профілю відповідно до їхніх комунікативних намірів щодо вибору своєї майбутньої навчальної/професійної діяльності, пов'язаної зі знанням іноземної мови.

Відповідно до мети елективні курси з іноземних мов виконують такі **основні завдання**:

- 1) розширюють зміст базового курсу іноземної мови, вивчення якого здійснюється на загальноосвітньому рівні;
- 2) поглиблюють і модифікують зміст профільного курсу іноземної мови з метою його засвоєння на рівні, необхідному для задоволення різноманітних пізнавальних інтересів старшокласників;
- 3) забезпечують створення й усвідомлення цілісної картини світу;
- 4) сприяють задоволенню пізнавальних інтересів старшокласників у країнознавчому і культурознавчому пізнанні світу та комунікативних потреб у міжкультурному спілкуванні;
- 5) забезпечують прогресивний розвиток індивідуальної освітньої траєкторії школярів;
- 6) сприяють професійному самовизначенню старшокласників;
- 7) розширюють і поглиблюють лінгвокраїнознавчі знання учнів старших класів, які обрали іноземну мову профільним предметом, у галузі культури, мистецтва, історії, традицій, побуту, соціальної поведінки під час приватного та ділового спілкування;
- 8) розвивають білінгвальні вміння старшокласників представляти культуру своєї країни в іншомовному середовищі;

9) розширюють спектр комунікативних ситуацій і завдань, типових для професійної сфери та ділового спілкування;

10) стимулюють самостійну роботу з додатковими джерелами інформації, у тому числі з мережею Інтернет;

11) сприяють подальшому розвитку ключових і предметних компетентностей старшокласників, забезпечують комплексну реалізацію комунікативної, розвивальної, виховної та освітньої цілей навчання;

12) забезпечують процес формування навичок користування методами і прийомами наукового пізнання (бесіда, спостереження, анкетування тощо).

Проблема підготовки змісту елективних курсів з іноземних мов не знайшла глибокого і переконливого дослідження, що зумовлює її розгляд із позиції лінгводидактичних підходів, які домінують у сучасній шкільній іншомовній освіті. Насамперед, це компетентнісний, комунікативно-діяльнісний, особистісно орієнтований і культурологічний підходи. Саме вони мають слугувати підґрунтям для створення навчальної програми елективних курсів з іноземних мов для учнів старшої школи. Спроектований зміст навчання, викладений в елективних курсах з іноземних мов для учнів 10–11-х класів, має забезпечити поглиблене і професійно зорієнтоване оволодіння предметом, підвищити рівень сформованості універсальних загальнонавчальних умінь, закріпити навички володіння ключовими компетентностями, створити умови для врахування індивідуальних можливостей, інтересів, мотивів, здібностей, намірів школярів для формування чіткого орієнтування на певний вид майбутньої професійної діяльності, пов'язаної з іноземною мовою.

Зміст елективних курсів з іноземних мов для учнів старшої школи за інформаційним, мовним, мовленнєвим і соціокультурним наповненням ґрунтується на іншомовному та загальнонавчальному досвіді старшокласників, набутому ними під час вивчення іноземної мови як загальноосвітнього предмета чи у процесі поглибленого оволодіння нею,

ураховує їхні іншомовні комунікативні потреби та інтереси майбутньої життєдіяльності [7; 8; 10].

Зміст елективних курсів повинен відповідати віковим особливостям і пізнавальним потребам учнів, сприяти створенню позитивної мотивації до вивчення іноземної мови, забезпечувати набуття досвіду роботи на рівні підвищених предметних вимог, містити новий та інформаційний матеріал.

Компетентнісний підхід до навчання іншомовного спілкування зумовлює особливу організацію різних аспектів освітнього процесу, з яких пріоритетними є такі:

- дидактично доцільний добір мовного і мовленнєвого профільно зорієнтованого навчального матеріалу відповідно до комунікативних потреб та його раціональне структурування у змісті навчальних посібників;

- визначення комплексу навчальних дій, якими повинні оволодіти школярі під час набуття досвіду комунікативної взаємодії відповідно до змісту елективного курсу;

- методично доцільний добір вправ і завдань як засобів оволодіння мовними операціями та мовленнєвими діями, що забезпечують виконання іншомовних комунікативних намірів учнів у межах певних тем спілкування відповідно до змісту елективного курсу;

- визначення переліку навчальних стратегій, якими повинні вміти самостійно керуватись учні для досягнення ефективно організації своєї навчальної діяльності та її раціоналізації у процесі оволодіння іншомовним спілкуванням;

- добір видів і форм навчальної діяльності, що характерні процесу реальної комунікації в різних соціальних умовах мовленнєвої взаємодії відповідно до змісту елективного курсу;

- вибір навчально-мовленнєвих ситуацій як засобів навчання, що орієнтують учнів на дотримання відповідної комунікативної поведінки під час спілкування в різних соціально-комунікативних умовах;

- визначення оптимального обсягу та доступного змісту профільно зорієнтованої інформації та ефективних видів і форм діяльності для навчання учнів спілкування у формі діалогу культур [9].

Компетентнісна парадигма сприяє усвідомленому засвоєнню лінгвістичних профільно зорієнтованих знань і умінь доцільно їх використовувати в мовленнєвій діяльності. У процесі практичного виконання відповідних видів навчальної роботи в межах змісту елективного курсу в індивідуальних, парних і групових формах у школярів формуються не тільки уявлення про лінгвістичні особливості чужої для них мови, але й набувається досвід мовленнєвої взаємодії в різних ситуаціях спілкування [10].

Успішне впровадження компетентнісної парадигми навчання іншомовного спілкування різнобічно залежить від навчальних посібників, більше того, від вправ і завдань, які в них розміщено, оскільки саме вони репрезентують зміст дій, що мають виконувати школярі під час пред'явлення й активізації профільно зорієнтованого навчального матеріалу. Тільки дидактично доцільний їх добір і методично раціональна організація зможуть забезпечити ефективність набуття іншомовного комунікативного досвіду й успішне виконання цілей, що ставляться до рівня оволодіння старшокласниками змістом елективних курсів.

Комунікативно-діяльнісний підхід до навчання іншомовного спілкування в межах змісту елективних курсів зумовлює необхідність розглядати всі компоненти навчального процесу з діяльнісних позицій. Відповідно, оволодіння учнями змістом елективних курсів передбачає виконання ними дій, що сприяють розвитку профільно зорієнтованої комунікативної та загальнонавчальної компетентностей, а успіх цього процесу різнобічно залежить від діяльності, що сприяє формуванню навичок і умінь як базових механізмів розвитку профільно зорієнтованого спілкування [8; 10].

Засобами виконання операцій і дій у межах змісту елективних курсів є вправи і завдання, доцільний добір яких і раціональна методична організація в певну систему різнобічно впливають на ефективність навчання. Ураховуючи особливості діяльнісного підходу, такими можуть бути: 1) вправи і завдання операційного типу; 2) вправи і завдання вибіркового типу, 3) вправи і завдання планувального типу; 4) вправи і завдання класифікувального типу; 5) завдання стимулювального типу; 6) завдання мотивувального рівня. Вони охоплюють увесь діялісно-орієнтований процес навчання і здатні забезпечувати виконання цілей, зумовлених цим підходом.

Комплекс зазначених вправ і завдань недоцільно сприймати як усталену ієрархію, оскільки вони можуть використовуватись у різних варіантах (кількісному та якісному складі, послідовності) відповідно до цілей навчання, вікових особливостей учнів, їхнього навчального досвіду, комунікативних потреб, а також з урахуванням мови, що вивчається. Утім, на цю типологію доцільно спиратися під час проектування системи навчальних дій. Такий підхід уявляється ефективним, оскільки запропоновані вправи і завдання комплексно забезпечують процес навчання іншомовної комунікативної діяльності та зорієтовують учнів на поетапне засвоєння мовних операцій і мовленнєвих дій.

Культурологічна спрямованість змісту іншомовної освіти у старшій школі насамперед проявляється в організації спілкування у формі «діалогу культур». У зв'язку з цим зміст навчальних посібників елективних курсів з іноземних мов має бути зорієнтований на порівняння аспектів життя у країнах, мова яких вивчається, з тими, що характерні для України [1; 2; 3;].

Зазначені положення та врахування особливостей навчання іноземних мов у межах елективних курсів дозволяють визначити основні компоненти змісту іншомовної комунікативної професійно зорієнтованої компетентності

учнів старшої школи. Старшокласники повинні оволодіти такими комунікативними вміннями:

- адекватно реагувати на мовленнєві та немовленнєві коди свого іншомовного співрозмовника під час спілкування за тематикою елективного курсу;

- орієнтуватися в міжкультурній ситуації під час спілкування, антиципіювати можливі культурологічні та профільно зорієнтовані перешкоди і долати труднощі, пов'язані з ними;

- долати міжкультурні профільно зорієнтовані непорозуміння та можливі конфліктні ситуації під час спілкування у формі діалогу культур;

- порівнювати значення і функції профільно зорієнтованих процесів та явищ у різних культурах (чужій і своїй);

- толерантно ставитися до особливостей професійної сфери іншої країни, поважаючи їх, навіть якщо вони відрізняються від своїх національних, чи суперечать їм;

- адекватно добирати для спілкування лексичні одиниці з національно-культурним і профільно зорієнтованим компонентом відповідно до умов комунікації та розпізнавати їх в усному та писемному мовленні (лінгвокраїнознавчі знання);

- адекватно використовувати вербальні культурологічні знання в ситуаціях професійного міжкультурного іншомовного спілкування, враховуючи його мету і соціальні обставини, зокрема особливості (соціальний статус, професію, вік тощо) партнера/партнерів по спілкуванню;

- прогнозувати можливу мовленнєву та немовленнєву поведінку співрозмовника й уміти адекватно поводити себе у вербальному і поведінковому аспектах [9].

Зміст елективних курсів з іноземних мов, ґрунтуючись на компетентнісному, комунікативно-діяльнісному, особистісно орієнтованому та культурологічному підходах, має забезпечувати виконання таких *функцій*:

– спрямовувати навчання іншомовного спілкування на особистість учня, на його реальні комунікативні наміри та мотиви, зокрема на професійне самовизначення;

– сприяти усвідомленому і творчому виконанню школярами навчальних дій, що дають їм можливість відповідно до змісту елективного курсу реалізовувати комунікативні наміри в іншомовному спілкуванні;

– зорієнтовувати види і форми навчальної діяльності на особливості розвитку індивідуальних можливостей старшокласників, їхньої готовності до мовленнєвої взаємодії та до вдосконалення досвіду іншомовного спілкування впродовж життя відповідно до їхніх майбутніх життєвих потреб як у межах змісту професійної, так і соціокультурної сфер;

– стимулювати пізнавальну активність і самостійність школярів під час навчання, забезпечувати розвиток їхнього вміння успішно користуватися адекватними стратегіями комунікативної поведінки в різноманітних умовах іншомовного спілкування [8; 10].

Засадами для вибору тем спілкування слугують потреби і мотиви школярів у відповідній сфері, в якій здійснюється навчання. У тематику елективних курсів до особистісної, публічної та освітньої сфер спілкування додається професійно орієнтована сфера. Визначення тем здійснюється згідно з критеріями комунікативної цінності (потреби) для спілкування в усній та письмовій формах, освітньої та виховної значущості, доступності й відповідності навчальному та життєвому досвіду, інтересам і віку школярів.

Добір текстів для елективних курсів з іноземних мов здійснюється на основі таких критеріїв: автентичність; інформативність, пізнавальна цінність; проблемність, міжкультурна спрямованість, прагматичність; функціональність; відповідність віковим особливостям та інтересам учнів.

Автентичність є головною вимогою, що висувається Радою Європи до добору навчальних матеріалів: літературних, фольклорних, образотворчих,

музичних творів тощо. Джерелами автентичних текстів можуть слугувати преса, телебачення, Інтернет, література, кіно тощо [4].

Особливого значення набуває читання й аналіз текстів. Важливу роль відіграють тексти, пов'язані з тематикою елективних курсів, зі спеціалізацією профілю та специфікою майбутньої професії. Розширюється різноманітність текстів, призначених для різних видів читання: *ознайомлювального* (із розумінням основного змісту тексту); *переглядового/вибіркового* (із метою пошуку необхідної інформації, чи інформації, яка цікавить учня); *вивчального* (із повним розумінням змісту тексту).

Окрім текстового компонента, важливу роль у змісті елективних курсів відіграє позатекстовий складник, до якого належать: а) апарат організації засвоєння (запитання і завдання); інструктивні матеріали (пам'ятки, зразки прикладів, алгоритмів тощо); таблиці; підписи-пояснення до ілюстративного матеріалу; вправи і завдання; б) ілюстративний матеріал (фотографії, малюнки, плани, картки, схеми); в) апарат орієнтування (вступ, зміст тощо).

В усному й писемному мовленні в межах знайомства зі змістом елективного курсу великого значення набувають такі вміння, як особистісна оцінка (висловлення власної думки) прочитаного/почутого/побаченого, аргументація своєї точки зору, узагальнення й аналіз одержаної інформації, коментування. У плані писемного мовлення особливу увагу слід приділяти розвитку вмінь реферування й анотування, а також письмовій фіксації лекцій учителя. У плані усного мовлення розвиваються вміння публічних виступів; мовлення набуває емоційного забарвлення. Цілеспрямовано розвивається вміння *письмового перекладу* автентичних і професійно-орієнтованих текстів з іноземної мови на українську і навпаки.

Соціально і педагогічно доцільною тенденцією розвитку іншомовної освіти у профільних класах є посилення соціокультурного контексту змісту елективних курсів, який повинен бути спрямований на залучення учнів не

лише до нового способу мовленнєвого спілкування, а й до культури народу, який розмовляє мовою, що вивчається, до національно-культурної специфіки мовленнєвої поведінки у країнах цієї мови. Соціокультурний компонент (зміст якого складається із системи країнознавчих і лінгвокраїнознавчих знань, навичок і вмінь вербальної та невербальної поведінки носіїв мови) спрямований на формування у школярів уявлень про різні сфери сучасного життя іншого суспільства, його історії та культури, залучення учнів до фонових знань їхніх ровесників за кордоном, розширення загального, соціального і культурного світогляду старшокласників.

Зміст елективних курсів включає тематичні модулі і теми курсів, мовленнєві функції, методи і види діяльності вчителя й учня, форми контролю результатів навчальної діяльності старшокласників. Загальний обсяг кожного курсу становить 144 години на два роки навчання (по 72 години в 10-му і 11-му класах), із періодичністю занять – двічі на тиждень. Кількість часу, що відводиться на засвоєння змісту тематичних модулів, і послідовність їх вивчення чітко не регламентується, а віддається на розсуд педагога. Він може змінювати послідовність вивчення тем, а також переглядати кількість годин, відведених на їх вивчення, вносити певні корективи до змісту, враховуючи комунікативні потреби і бажання старшокласників.

Профільна зорієнтованість змісту елективних курсів зумовлює розширення обсягу лексичного матеріалу, а комунікативно-діяльнісна технологія оволодіння цим змістом сприяє активізації інтерактивних видів навчання, спрямованих на розвиток продуктивних і рецептивних видів іншомовної мовленнєвої діяльності.

Рівень володіння іноземною мовою учнями після завершення вивчення елективного курсу характеризується такими знаннями й уміннями:

1) в **аудіюванні**: уміння розуміти на слух основний зміст висловлювання носіїв мови у стандартних ситуаціях спілкування,

перепитувати, за необхідності, просити уточнити; розуміти на слух детальний зміст висловлення в межах тематики, що вивчається; розуміти на слух основний зміст аудіотексту (відеотексту); здогадуватися про значення незнайомих слів із тем, що вивчаються;

2) у говорінні:

– для **монологічного мовлення**: уміння висловлюватися в межах програмної тематики; розповідати про реалії своєї країни і країни, мова якої вивчається; робити короткі та розгорнуті повідомлення в межах вивченої тематики, оцінювати зміст прочитаного, описувати малюнки або фотографії, робити порівняльний аналіз почутого, прочитаного, побаченого; висловлюватися за запропонованою ситуацією, використовуючи описову форму мовлення; висловлювати й обґрунтовувати власну точку зору і своє ставлення до об'єктів спілкування; ініціювати без підготовки бесіду на знайомі теми; будувати і породжувати різні типи монологічного висловлювання (монолог-опис, монолог-розповідь, монолог-роздум, монолог-порівняння, монологічна інструкція), давати оцінку фактам, явищам, обґрунтовуючи власну позицію;

– для **діалогічного мовлення**: уміння спілкуватися за стандартними ситуаціями, підтримувати розмову, дотримуючись норм мовленнєвого етикету, розпитувати співрозмовника і відповідати на його запитання, висловлювати прохання, думку, використовуючи засвоєний лексико-граматичний матеріал; обмінюватися думками та ідеями в ситуативному діалозі; висловлювати власну думку у вільній дискусії; будувати і породжувати різні види діалогічного мовлення (діалог-розпитування, діалог-спонука до дії, діалог-обмін інформацією, думками, судженнями, діалог-дискусію, інтерв'ю); ініціювати і приймати рішення в діалозі дискусійного характеру; давати оцінку об'єктам спілкування, обґрунтовуючи власну точку зору; висловлювати згоду/заперечення щодо об'єкта спілкування, обґрунтовуючи власну позицію;

3) у **читанні**: уміння повно й точно розуміти всю інформацію, що міститься в тексті та критично її усвідомлювати (вивчальне читання); швидко знаходити в тексті певні дані: факти, характеристики, цифрові показники, вказівки тощо (пошукове читання); визначати тему тексту, виділяти основні думки, вибирати головні факти (ознайомлювальне читання); виділяти ключову інформацію у змісті тексту, визначаючи послідовність ключових подій; здогадуватись про значення незнайомих мовних одиниць за контекстом;

4) у **письмі**: уміння писати формальні і неформальні листи, міні-твори, резюме, звіти, есе, аналізи, газетні статті, заповнювати сторінки щоденників, портфоліо; реферувати, анотувати, конспектувати, складати план; заповнювати таблиці, схеми, анкети тощо; описувати та інтерпретувати події, явища, факти;

5) під **час перекладу**: уміння перекладати в усній і письмовій формах (з іноземної мови на рідну та навпаки) невеликим за обсягом тексти, зміст яких пов'язаний з тематикою елективного курсу.

Важлива роль в успішній реалізації змісту елективних курсів з іноземних мов у старшій школі належить *педагогічним технологіям його впровадження у практичну діяльність*.

Інтерактивна форма навчальної роботи переконливо ілюструє особливості комунікативно-діяльнісного підходу до оволодіння іноземною мовою. Найуживанішими інтерактивними видами діяльності є навчання у співпраці, проектна і ситуативно-спрямована діяльність, робота з мовним портфелем (портфоліо).

Навчання у співпраці (cooperative learning) – це спільне дослідження, у результаті якого школярі працюють разом, колективно конструюють і продукують нові знання, а не споживають їх у готовому вигляді. Самостійна освітня діяльність учнів є одним із принципів такого навчання. Педагог є

повноцінним учасником навчального процесу, у деяких випадках він залучається старшокласниками в ролі консультанта, помічника.

Проектна діяльність – це одна із форм навчання у співпраці. Характерною особливістю цієї технології є спрямування діяльності на особистість школяра, а тому її науковим підґрунтям слугує особистісно орієнтований підхід до навчання. Вона сприяє також реалізації диференційованого підходу (вид завдання чи способи його виконання узгоджуються з психологічними та навчальними можливостями школярів), підвищує активність учнів і забезпечує їхню самостійність.

Ефективним засобом *ситуативно спрямованого навчання* є навчально-мовленнєві ситуації. Основне завдання їх використання полягає в передбаченні реальних мовленнєвих обставин, у яких можуть опинитися учні, і в такий спосіб готувати їх до спілкування в них. Сфери ситуацій, що можуть бути представлені у змісті навчальних посібників елективних курсів, визначаються навчальною програмою, а серед ситуативних завдань для навчання говоріння і письма мають бути передбачені такі, що спонукають отримати або надати інформацію, пояснити, описати, розповісти, довести, порівняти, переконати, оцінити, привітати тощо.

Пріоритетними є *проблемно-пошукові* та *дослідницькі методи*, які стимулюють пізнавальну активність і рефлексивну діяльність школярів. Відповідно до комунікативного підходу та з урахуванням набутого старшокласниками навчального і життєвого досвіду, їхніх уподобань і схильностей зростає пріоритетність інтерактивних методів навчальної діяльності, що забезпечують соціальну взаємодію школярів у процесі комунікації (рольові та ділові ігри, творчі ситуативні завдання, вирішення проблемних питань (мозкова атака, дискусія, дебати тощо), сприяють створенню позитивної мотивації та становленню цілісного світогляду, розвитку особистості, урахуванню індивідуальних особливостей і потреб учнів, особистісно-діяльнісному і суб'єкт-суб'єктному підходам.

Значною має бути частка *самостійної роботи* з різними джерелами інформації. Важливо передбачати використання таких форм і методів навчання, що відповідають освітнім потребам учнів, які включали б їх у практичну діяльність, давали б їм уявлення про умови та особливості майбутньої професійної діяльності відповідно до обраного профілю навчання, а також про способи їх діагностики й оцінювання. Зазначені педагогічні технології навчання іншомовного спілкування в межах змісту елективних курсів проявляються у процесі комунікативної діяльності, коли учні не тільки отримують певні прагматично спрямовані знання, але й виконують систему навчальних дій, які забезпечують оволодіння цими знаннями у практичній діяльності.

Пропонована Навчальна програма елективних курсів з іноземних мов має три особливості.

Перша особливість навчальної програми полягає в тому, що вона є орієнтовною. У зв'язку з тим, що елективні курси спрямовані на задоволення запитів конкретних груп учнів, то можна вважати, що вона передбачає, за необхідності, певні трансформації, адаптування до тематики елективних курсів і засобів їх засвоєння, які автори навчальних посібників і вчителі можуть здійснювати відповідно до наявних умов навчання, зокрема своїх професійних можливостей та особливостей складу школярів.

Другою особливістю Навчальної програми є те, що вона не лімітує обсягу обов'язкового для вивчення навчального матеріалу, акцентуючи увагу на вміннях, які потрібно сформувані або розвинути у старшокласників. Окрім того, у Програмі не зазначається рекомендована кількість годин на оволодіння змістом певного тематичного модуля.

Третя особливість Навчальної програми пов'язана із двома попередніми і полягає в тому, що її робочу версію порівняно легко можна побудувати на основі діяльнісного підходу. Планування занять з елективних

курсів доцільно здійснювати в такий спосіб, щоб вони чітко вмотивовували та розкривали мету і завдання навчальної діяльності школярів.

У Навчальну програму вміщено зміст таких елективних курсів з іноземних мов для учнів 10–11-х класів старшої школи: «Культура і мистецтво Великої Британії», «Англійська мова для ділового спілкування», «Завітайте до України», «Країнознавство: Іспанія, Латинська Америка», «Німецькомовні країни», «Моя Франція».

Програму розглянуто на засіданні вченої ради Інституту педагогіки НАПН України і рекомендовано до друку (протокол № 4 від 02.03.2015 р.). Комісія з іноземних мов Науково-методичної ради з питань освіти МОН України рекомендувала Програму для використання в навчально-виховному процесі ЗНЗ (протокол № 1 від 11.03. 2015 р.).

Навчальну програму підготували наукові співробітники відділу навчання іноземних мов Інституту педагогіки НАПН України: **Редько Валерій Григорович**, кандидат педагогічних наук, доцент, старший науковий співробітник, завідувач відділу; **Полонська Тамара Костянтинівна**, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник; **Пасічник Олександр Сергійович**, доцент, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник; **Долинський Євген Володимирович**, кандидат педагогічних наук, доцент, старший науковий співробітник; **Басай Надія Пилипівна**, науковий співробітник; **Басай Олег Вікторович**, науковий співробітник; **Алексєєнко Ірина Вікторівна**, молодший науковий співробітник.

Література

1. Алексєєнко І. В. Реалізація краєзнавчого компоненту змісту навчання іноземної мови у старшій школі (на матеріалі елективного курсу з англійської мови) / І. В. Алексєєнко // Науковий вісник Ужгородського національного

університету : Серія «Педагогіка. Соціальна робота». – Ужгород, 2014. – Вип. 32. – С. 12–14.

2. Басай Н. П. Особливості конструювання змісту навчального посібника «Німецькомовні країни» для учнів 10–11 класів профільної школи / Н. П. Басай // Науковий вісник Ужгородського національного університету : Серія «Педагогіка. Соціальна робота». – Ужгород, 2014. – Вип. 34. – С. 21–25.

3. Долинський Є. В. Методичні засади укладання навчального посібника елективних курсів з іноземної мови «Моя Франція» / Є. В. Долинський // Молодь і ринок. – Дрогобич : ДДПП, 2015. – № 2 (121). – С. 25–29.

4. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / [наук. ред. С. Ю. Ніколаєва]. – К. : Ленвіт, 2003. – 261 с.

5. Зеня Л. Я. Навчання іноземних мов у старшій профільній школі : посіб. для студентів вищих навч. закл. / Л. Я. Зеня. – Горлівка : Вид-во ГДПШМ, 2008. – 340 с.

6. Лінгводидактичні засади навчання іноземної мови учнів старших класів загальноосвітніх закладів: навчально-методичний посібник / В. Г. Редько, Т. К. Полонська, Н. П. Басай [та ін.] ; за наук. ред. В. Г. Редька. – К. : Педагогічна думка, 2013. – 360 с.

7. Пасічник О. С. Дидактичні та методичні підходи до конструювання змісту елективних курсів з іноземної мови для старшої профільної школи як засобу забезпечення варіативного компонента іншомовної освіти / О. С. Пасічник // Постметодика. – 2014. – № 4 (119). – С. 27–33.

8. Полонська Т. К. Роль елективних курсів у профільному навчанні іноземної мови учнів старшої школи / Т. К. Полонська // Профільне навчання іноземної мови учнів старшої школи. – К. : Пед. думка, 2014. – С. 38–48.

9. Редько В. Г. Засоби формування комунікативної компетентності у змісті шкільних підручників з іноземних мов. Теорія і практика : монографія [Текст] / В. Г. Редько. – К. : Генеза, 2012. – 224 с.

10. Редько В. Г. Концепція змісту елективних курсів з іноземних мов для учнів старшої школи: лінгводидактичний аспект / В. Г. Редько, О. В. Басай // Науковий вісник Ужгородського національного університету : Серія «Педагогіка. Соціальна робота». – Ужгород, 2014. – Вип. 34. – С. 163–166.

